

פועלי כל הארצות התאחדו!

זו הדרך

زوهديرك ZO HADEREKH

גיליון 15 מיוחד לפסח / 9 באפריל 2025

להצטרפות לעדכוני
'זו הדרך' בוואטסאפ

06 מאי / נט טו: מליא

עמ' 3, 9-10

ילד כאפות של טראמפ

מלחמת עזה וקריסת החוק הבינלאומי

ראיון מיוחד עם
פרנצ'סקה אלבנזה

עמ' 6-8

ביבי: מוטרגייט לקטארגייט

"שתי נסיעותיו של ראש הממשלה בנימין נתניהו לארה"ב בשנת 2024 – הראשונה לנאום בקונגרס והשנייה לנאום באו"ם עלו למשלים המיסים כמעט מיליון דולר, לא כולל הוצאות אבטחה. כך עולה מתשובת משרד רה"מ לעמותת 'בהצלחה'. בנסיעה הראשונה נתניהו התארח בסוויטה במלון ווטרגייט שעלותה הייתה 3,440 דולר ללילה".

איתמר אייכנר, "ידיעות אחרונות", 1.4

דברים בשם אומרם

דבריה של תמר גוז'נסקי המהממת

"בראיון שנחנה למוסף 'הארץ' חברת הכנסת לשעבר תמר גוז'נסקי המהממת (כן, השתמשתי במילה 'מהממת' כדי לתאר את תמר גוז'נסקי) היא אמרה שיכפוליטיקה, גם בארץ וגם במקומות אחרים, תמיד יש את אלה שרוצים להאיץ את ההיסטוריה במוכן הזה שהם מעמידים לה תנאים – או שתהיי כזאת או שאעזוב ואחיה במקום אחר שבו יותר נוח'. גוז'נסקי היא שמאלנית, קומוניסטית, אולד סקול. זה מה שמבדיל אותה מהליברלים. היא מאמינה באקטיביזם קונקרטי, כזה שלוקח זמן, שהוא תלוי מקום ולא מתגמל בצורה של לייקים, אלא דורש ויתור והקרבה עצמית. והפעור בין שמאל אמיתי לליברליזם הפרוגרסיבי הוא זה שמעורר אי נחת ותחושת מבוכה. הסימבוליקה החליפה את הממשות, והתפוגגה החשיבות של נוכחות ופעולה טרנספורמטיבית בשטח, מעבר לפרפורמנס חסר מחויבות".

ניסן שור, "הארץ", 28.3

חברים, חברים, אבל... / א'

"אמנם אי אפשר לערער על העובדה שלארה"ב אין ידידה טובה יותר מישראל, אך המינוי של אלי שרביט להנהגת שב"כ הוא יותר מבעייתי. לא היה תומך גדול יותר למדינת ישראל מהנשיא טראמפ. ההתבטאויות של אלי שרביט על הנשיא ומדיניותו יגרמו למתיחות שלא לצורך בעת קריטית. העצה שלי לידידיי הישראלים – שנו כיוון, ותעשו בדיקה טובה יותר".

ציוץ של הסנאטור הרפובליקאי לינדי גרהאם, 31.3

חברים, חברים, אבל... / ב'

"בתקופה האחרונה יותר ויותר עובדים בחברות הסייבר ההתקפי הישראליות מקבלים מכתבים מהשגרירות האמריקנית עם הודעות דומות על ביטול הוויזות שלהם ושל בני משפחתם. התופעה שמאיימת על עתיד התעשייה שגם כך נמצאת במשבר, נותרה עד כה מתחת לרדאר. בשנתיים וחצי האחרונות ביצעו האמריקנים שורה של צעדים, שגרמו לחברות דוגמת אן.אס.או וקנדיירו לאבד לקוחות ועובדים, ולחברות אחרות בתעשייה, דוגמת קוואנדרום, להיסגר לחלוטין. כאן מתערבבים אינטרסים לאומיים ומאבקים מסחריים שבהם מעורבות גם ענקיות הטכנולוגיה".

איתי אילנאי, "ישראל היום", 30.3

חברים, חברים, אבל... / ג'

"שר האוצר בצלאל סמוטריץ' הודיע על התפטרותו מהממשלה. זאת, כדי לחזור להיות ח"כ ואחר כך שימנו אותו שוב לשר. ההתפטרות של סמוטריץ' תגרום לח"כ יצחק קרויזר מעוצמה יהודית - ח"כ נורבגי, להיפלט מהכנסת".

טל שלו, "וואלה", 1.4

מכתבים

למערכת

הזמנה לשיחה על הרס וחורבן

בשנה האחרונה ראינתי הרבה חיילים וחיילות לשעבר ששירתו בגדה המערבית ובעזה, ואני סבור שלעולם לא אצליח לתאר במילים את התחושות, המחשבות והרגשות שלי בזמן שאני מראיין. ובכל זאת אני חייב עכשיו לכתוב על זה משהו ומקווה שאצליח דרכו להניע עוד אנשים לדבר. במילים אחרות, אני רוצה לבקש מכם לעזור לי לשבור את השתיקה. בעיקר משום שאם המספרים, התמונות, הסרטונים, והדיווחים התקשורתיים לא משכנעים כנראה את רוב הציבור הישראלי שהמלחמה הזאת נוראית ומטורפת, אז אולי יצליחו בכך מי שביצעו את המשימות בפועל. אולי אז משהו ישתנה. אני מבקש מכם להיות אמיצים ולספר. פשוט כי אנשים חייבים לדעת מה לעזאזל קורה, בלי מכסות מילים ובלי מניפולציות. אני עצמי דיברתי, וככה למעשה הצלחתי להבין שמה ששייתי בשירות הצבאי ממש לא היה קשור לביטחון, אלא נבע מהיגיון אפקטיבי ולכאורה משכנע של עליונות והשפלה.

דווקא המציאות היומיומית, השגרתית והבנאלית ממחישה את ההיגיון הזה ולא בהכרח סיפורי הקצה, לכן אני גם יודע שכל כל מי שהיה שם צריך להפסיק לשחק ולהתחיל לדבר. שיבואו האנשים (כמוני וכמו אחרים שעשו כן) ויגידו מה באמת עומד מאחורי הסיסמאות והניסוחים המתוחכמים.

שאנשים יגידו איך הורסים עד עפר שכונה שלמה, עד שכבר לא נותר כמעט עוד מה להרוס; שאנשים יספרו על כמה שהשימוש בפלסטינים כמגן אנושי הפך נוהל מקובל; שיסבירו איך קרה שהוראות הפתיחה באש מתירות הרג של חפים מפשע שנקראים בדיעבד מחבלים; ושי"הפלה" היא מילה מכובסת להצדקה של הרג ילדים.

שיבואו לספר על המשימות הכי שגרתיות שחיילים בגדה נדרשים לבצע כמו מיפויים, דיכוי הפרות סדר (הפס"דים) ומעצרי ילדים. יכול להיות שאתם מסכימים רק עם חלק ממה שכתבתי, ולגבי השאר נותר בכם ספק. אני בכל זאת אגיד שעוד לא שמעתם כלום.

צריך שעוד אנשים ידברו, כי למנגנון הזה של הכיבוש יש כוח עצום, והדבר האחרון שהוא צריך זה שאנשים שלקחו בו חלק יעזרו על תפקודו. אני מבקש מכם להיות האנשים האלה. אני מזמין אתכם לדבר איתי ואולי נקבע ריאיון. ואם אתם לא בטוחים בכך עדיין, בואו פשוט נשוחח על זה. בכל מקרה, אני זמין בפרטי, אפשר לכתוב ואפשר גם להתקשר.

נדב קוניג, שוברים שתיקה

ניתן לשלוח מכתבים למערכת באמצעות הדוא"ל
zohaderekh@gmail.com

או לחיבת דואר 26205 ת"א-יפו 6126102

משלות ישראל וארה"ב מחריפות את הסכסוכים במזרח התיכון להשתחרר מהאימפריאליזם האמריקאי

טראמפ ונתניהו בבית הלבן השבוע (צילום: יורי אגמיו / פלאש 90)

החולפת. לפני ימים ספורים, נוכח המחסור בקמח ובגז בישראל, נאלצו להיסגר 25 המאפיות שפעלו במהלך הפסקת האש בתמיכת תוכנית המזון העולמית.

עוד מסרו כי מערכת הבריאות המתפקדת חלקית כורעת תחת העומס. אספקה חיונית – רפואית וכזו הדרושה לטיפול בטרואומה – אוזלת במהירות, "ומאיימת למחוק את ההישגים שהושגו בעמל רב בניסיון לאפשר למערכת הבריאות להמשיך לפעול. הפסקת האש האחרונה התירה לנו להשיג ב-60 יום את מה שפצצות, חסימות וביזה מנעו מאיתנו לעשות ב-470 ימי מלחמה: להביא אספקה מצילת-חיים כמעט לכל חלקי הרצועה. אמנם, הישגים אלה הביאו ארכה קצרה, אך טענות כאילו כעת יש די מזון להאכיל את כל הפלסטינים בעזה רחוקות מהמציאות בשטח, ומלאי המצרכים הקיימים אוזל. אנו חוזים בעזה בפעולות מלחמה המעידות על זלזול מוחלט בחיי אדם. פקודות עקירה ישראליות חדשות אילצו מאות אלפי פלסטינים לנוס שוב על נפשם, בלא שום מקום בטוח להימלט אליו."

ברצועת עזה "איש אינו מוגן. מאז אוקטובר 2023 נהרגו לפחות 408 עובדים הומניטריים, לרבות יותר מ-280 עובדי אונר"א. בחודש השני למצור הישראלי המהודק על עזה, אנו קוראים למנהיגי העולם לפעול – בתקיפות, בדחיפות ובהחלטיות – כדי להבטיח את מימושם של העקרונות הבסיסיים של המשפט ההומניטרי הבינלאומי. להגן על אזרחים. לאפשר סיוע. לשחרר בני ערובה ולחדש את הפסקת האש", הדגישו.

הזיה קולטיאלית מגלומנית

אך הקטל בעזה נמשך בגיבוי ממשל טראמפ ובאמצעות אספקת הנשק האמריקאי לישראל. בין אם תוכנית הגירוש של טראמפ תישאר בגדר הזיה קולוניאלית ומגלומנית ובין אם מדובר באיום העלול להתגשם, חיוני להיאבק במדיניות הממשית הנוכחית של ממשלות ארה"ב וישראל – זו שמאריכה את הקטל בעזה ומחריפה את הסכסוכים במזרח התיכון. אירועי השבוע האחרון הוכיחו שוב כיצד פוגע האימפריאליזם האמריקאי הן בפלסטינים והן בישראלים, מהמשך המלחמה ועד כפיית המכסים. טראמפ וארה"ב אינם חלק מהפתרון אלא חלק מהבעיה. לכן את חג הפסח הקרוב, חג החירות, יש לחגוג בארץ במאבק לחירות – חירות לפלסטינים מהכיבוש הישראלי, חירות לחטופים ולאסירים, וחירות לישראל מהכפיפות לאימפריאליזם האמריקאי.

א. בן יאיר

ביקורו של נתניהו בבית הלבן השבוע ופגישתו עם הנשיא טראמפ (ר' עמ' 9-10) היו מפגן של חנופה והתרפסות מצדו של ראש ממשלת ישראל. בעקבות החלטתו של טראמפ להטיל מכס בשיעור של 17% על כל הייבוא מישראל, הודיע נתניהו בפגישה באופן חד-צדדי כי ישראל תבטל את כל חומות הסחר עם ארה"ב במטרה לסייע לצמצום הגירעון המסחרי של ארה"ב מולה. "איך שהוא הגיע, הוא הציע לי לבטל את כל המכסים על התוצרת האמריקאית, הוא הציע לי דברים שאחרים במצב כזה לא היו מציעים", אמר טראמפ. דוגמא ומופת לכניעות.

בניגוד לתחזיות בימין ערב נסיעתו לווינגטון, נתניהו לא קיבל שום ויתור בתמורה. כשנשאל טראמפ בעקבות הפגישה אם יש בכוונתו להפחית את המכסים על תוצרת ישראלית, ענה הנשיא בלקוניות: "אולי לא". כמו כן דאג טראמפ להזכיר לראש הממשלה הישראלי את מעמדו כבן חסות של האימפריה האמריקאית: "אל תשכח, אנחנו עוזרים לישראל המון. אנחנו נותנים לישראל ארבעה מיליארד דולר בשנה, זה המון. ברכותיי".

אשר למזרח התיכון אמר טראמפ כי ארה"ב מנהלת משא ומתן ישיר עם איראן בנושא הגרעין, אך גם איים כי אם ייכשלו השיחות "איראן תהיה בסכנה גדולה". כמו כן חזר טראמפ על תוכניתו הקולוניאליסטית לגירוש תושבי רצועת עזה: "עזה היא נדל"ן מצויין ואנחנו נשמח לנהל ולשלוט בחלק ממנה. לישראל אסור היה לוותר על הרצועה", והוסיף: "יש הרבה מדינות שמוכנות לקלוט את העזתיים".

עוד ציין טראמפ כי "כוח שמירת שלום כמו כוח אמריקאי בעזה יהיה דבר טוב", והשמיע עוד איום מרומז: "אני אוהב את התוכנית שלי, אבל יש גם תוכניות אחרות". ראש הממשלה נתניהו שישב לצידו הביע תמיכה בתוכנית הגירוש האמריקאית וציין כי "יש מדינות שמוכנות לקלוט עזתיים ונענות לחזון הנשיא".

המצב בעזה הולך ומחמיר

שעה שטראמפ ונתניהו המשיכו לדון בגירוש של תושבי הרצועה, מסר דובר האו"ם במטה הארגון בניו יורק כי מצב האוכלוסייה העזית מתדרדר במהירות. לדבריו, מאז חידוש ההתקפות הישראליות לפני עשרים יום גורשו מבתיהם וממחנות העקורים כ-400 אלף מתושבי הרצועה. מוקדם יותר פרסמה שורה של בכירים באו"ם ובארגונים הבינלאומיים המסונפים הודעה משותפת תחת הכותרת: "העולם חייב לפעול בדחיפות כדי להציל פלסטינים בעזה". בין החותמים: טום פלטצ'ר, תת-מזכ"ל האו"ם לעניינים הומניטריים ומתאם סיוע החירום; קתרין ראסל, מנכ"לית יוניסף; פיליפ לזארני, הנציב הכללי של אונר"א; סינדי מקיין, מנכ"לית תוכנית המזון העולמית וד"ר טדרוס אדהנום גברייסוס, מנכ"ל ארגון הבריאות העולמי.

בכירי האו"ם הדגישו: "זה יותר מחודש – שום אספקה מסחרית או הומניטרית אינה נכנסת לרצועת עזה. שוב, יותר מ-2.1 מיליון בני אדם לכודים, מופגזים ומורעבים, בעוד אספקת המזון, התרופות, הדלק והמחסה מצטברת במעברים, וציוד חיוני תקוע בהם. בשבוע הראשון בלבד אחרי קריסת הפסקת האש דווח על הריגתם של יותר מאלף ילדים, מניין הילדים ההרוגים הגבוה ביותר לשבוע יחיד בעזה בשנה

שביתה כללית בשטחים נגד המלחמה

מה שמתרחש בגדה המערבית, בירושלים, ובמיוחד במחנות ג'נין וטול כרם. גם בירדן הוכרזה שביתה כללית בסולידריות עם תושבי עזה. פעילי המפלגה הקומוניסטית הירדנית הצטרפו לשביתה וקראו לצאת להפגנות בערים ובעיירות שבממלכה.

יצוין כי משרד החינוך הוציא השבוע (8.4) צווי סגירה לשישה בתי ספר של סוכנות הסעד והתעסוקה של האו"ם לפליטים פלסטינים (אונר"א) בירושלים המזרחית שתחת כיבוש. באונר"א הביעו "התנגדות נחרצת לפשיטה שביצעו כוחות הכיבוש על שישה מבתי הספר בירושלים המזרחית, במסגרתה חולקו צווי סגירה". בהודעה שמסרה דוברת אונר"א, עביר אסמאעיל, לסוכנות "וואפא", נאמר כי מדובר במהלך בלתי חוקי שמפר בבוטות את המשפט הבינלאומי, פוגע בזכויות ילדי פליטים פלסטינים לחינוך, ומאיים למנוע ממאות ילדים את זכותם הבסיסית ללמוד בעירם. אסמאעיל הוסיפה כי האירוע מהווה גם פגיעה בחסינות מתקני האומות המאוחדות.

שביתה כללית בכל תחומי החיים התקיימה השבוע (7.4) בשטחים הפלסטיניים הכבושים, במחנות הפליטים ובקרב הקהילות הפלסטיניות ברחבי העולם. זאת במחאה על מלחמת ההשמדה שמבצע הכיבוש ברצועת עזה.

בהודעה שפרסמו ארגוני עובדים וגופים ציבוריים לקראת השביתה, נכתב: "השביתה נועדה להעצים את קול המחאה ולמשוך תשומת לב עולמית לפשעי ההרג וההרס שמבצע הכיבוש נגד אזרחים, ילדים ונשים, ולניסיונות לגרש את בני העם הפלסטיני מאדמתם".

"מלחמת ההשמדה מנוהלת נגד עמנו בכל השטחים הפלסטיניים הכבושים, ובפרט בעזה. זו כוללת הרג והרס בתמיכה מלאה מצד ארצות הברית, נמסר. "הקהילה הבינלאומית כושלת באכיפת החוק הבינלאומי ובהטלת סנקציות, בעוד ממשלת הכיבוש מסרבת לציית לחוק הבינלאומי, ממשיכה בטבח, בהרס ובפשעי מלחמה לרבות

לעצור את המלחמה ולהכניס סיוע לרצועה

בצל החרפת המלחמה ומניעת הסיוע ההומניטרי לרצועה, בעקבות ביטול הפסקת האש בידי ממשלת ישראל, פרסמה תנועת נשים דמוקרטיות בישראל (תנד"י) קריאה להפסקת המלחמה. בקריאה נכתב: "ישראל הגבירה את פעולות ההרג חסר ההבחנה והגירוש הכפוי של אזרחים ברצועת עזה ומסרבת לחדש את המשא ומתן להצלת החטופים הישראלים. במסגרת המלחמה הכוללת שהכריזה על העם הפלסטיני, גרמה ההפצצה האווירית ב-18 במרס למותם של יותר מ-400 בני אדם, מתוכם כ-300 נשים, ילדים וקשישים. בהפצצה על בית הספר דאר אל-ארקם היה מספר ההרוגים 29 ולמעלה מ-100 נפצעו".

עוד הדגישה תנד"י, כי "ארה"ב תומכת בפשעי ישראל ומרבית המדינות אינן נוקטות עמדה אל מול הטבח הנורא והמתמשך. נוכח חוסר האונים המוחלט של הקהילה הבינלאומית מול התוקפנות הישראלית ואי-ההעמדה של ישראל לדין על פשעייה המתמשכים בעזה, אין זה מפתיע שישראל ממשיכה להפר את החוק הבינלאומי ולבצע עוד ועוד מעשי טבח באזרחים".

בתנד"י ציינו: "במקביל ממשיך צבא הכיבוש בפשעי בגדה המערבית, מגבה את המתנחלים ואת הפרעות שלהם במשפחות הפלסטיניות. מתנחלים וחיילים מבריחים תושבים ממחנות הפליטים, הורסים כבישים ותשתיות, שורפים בתים ושוברים את תכולתם כדי להפוך אותם בלתי ראויים למגורים. הכל במטרה לייאש את הפליטים ולמנוע את חזרתם לבתיהם במחנות ובאותו זמן לחסל את סוגיית הפליטים ואת זכות השיבה".

בסיכום הקריאה נכתב: "אנו, פעילות תנועת נשים דמוקרטיות בישראל (תנד"י) השותפות לפעולות המחאה הרבות, תובעות ממשלת נתניהו להפסיק את הפשעים האכזריים נגד העם הפלסטיני. אנו קוראות למדינות העולם להוקיע את ממשלת נתניהו ולהפעיל עליה לחץ כדי שתפסיק מיד את המלחמה ואת צעדי ההשמדה ותאפשר להכניס לרצועה מים, מזון וסיוע רפואי".

60 שנה ל'זו הדרך'

מלחמת עזה - לפני 16 שנה

"עופרת יצוקה" היה מבצע צבאי גדול ברצועת עזה שהחל ב-27 בדצמבר 2008 והסתיים ב-18 בינואר 2009. המבצע החל בעקבות ירי רקטות לעבר יישובים במערב הנגב. לפי נתונים שפרסם בצלם, מספר ההרוגים הפלסטינים במהלך המבצע היה 1,385, מתוכם 762 אזרחים שלא השתתפו בלחימה, בהם 318 קטינים או קטינות בני פחות מ-18, ו-109 נשים שגילן עולה על 18. יתר ההרוגים היו 330 אנשי חמאס שהשתתפו בלחימה ו-245 שוטרים פלסטינים שנהרגו בתחנות המשטרה שהופצצו. במהלך המבצע נהרגו כמו כן 10 חיילים ונפצעו 317. בנוסף, שלושה אזרחים ישראלים נהרגו מפגיעת רקטות, ונרשמו 183 פצועים.

בדיוק כמו בשנתיים האחרונות, המחאות נגד המבצע דוכאו ביד קשה בידי המשטרה. במהלך נעצרו כ-700 מוחים ערבים ויהודים. המחאות רבות המשתתפים אירעו בתחילת ינואר 2009. הכותרת הראשית בגיליון "זו הדרך" של 3 בינואר הייתה: "הפגנות ענק בתל-אביב ובסחנין נגד המלחמה". 15 אלף מפגינים גדשו את מרכז תל-אביב בהפגנה לוחמת יהודית-ערבית נגד המלחמה. בצהרי אותו יום צעדו 150 אלף בסחנין בהפגנת סולידריות עם תושבי עזה המופצצת.

בהפגנה בתל-אביב השתתפו חברי הכנסת של חד"ש וראשי מק"י ובמהלכה אמר ח"כ דב חנין: "הפלישה לעזה היא צעד נוסף בשקיעה בבוץ טובעני. ליותר ויותר אנשים כבר ברור, שמלחמת עזה היא אסון. המלחמה לא תוביל לביטחון או לשלום, אלא רק לחורבן, להרס ולמוות בשני צידי הגבול".

"כל שוחר שלום בישראל וכל מפלגה המגדירה את עצמה מפלגת שלום מוכרחים להשמיע קול ברור נגד המלחמה" הדגיש חנין. עוד בגיליון: ידיעה על העתירה שהוגשה לבג"ץ על מנת לאפשר את ההפגנה בתל-אביב לאחר שהמשטרה ניסתה למנוע את קיומה.

בפשיזם נלחמים ברחובות ולא בבג"ץ

וכמו שאני אומרת לתלמידיי - כשפוגעים בזכויות ובחירויות של מישהו, בסוף פוגעים בזכויות של כולם. פגיעה שיטתית בזכויות אדם, גם של קבוצה מסוימת, תוביל בהכרח לפגיעה בזכויות של כל בני האדם - כולל אזרחי המדינה. פגיעה בזכויות אדם מתחילה תמיד מן "האחר". האחר המוחלט אצלנו הוא הפלסטינים. היום - וכבר הרבה זמן שהם נתונים לדה-הומניזציה ולטרור יהודי מתמשך. גם הערבים אזרחי ישראל כבר מזמן משלמים את המחיר. לאחרונה ובתכיפות גוברת - אלה כל מתנגדי המשטר. ואל תתבלבלו: זה יגיע לכולם, גם למצביעי הקואליציה.

נרמול הפגיעה בזכויות אדם

נרמול הפגיעה בזכויות הוא ההסבר היחיד לשאלה איך עבר פה מתחת לרדאר שסיום הפסקת האש בעזה כלל מתקפה שבה נהרגו כמעט 300 נשים וילדים בהפצצה אחת. במהדורות השבט של חדשות 8 בערב, מדברים על סיכולים והתנקשויות. זה לא מפתיע לאחר ששרים וחברי כנסת טוענים שוב ושוב שאין חפים מפשע בעזה, ולכן כל מה שיקרה שם לגיטימי. בהיגיון פשוט - אם הכל לגיטימי, אז מה הבעיה להפציץ את החטופים שלנו, שמופקרים שם כבר 540 ימים.

באחרונה נרשמו עוד כמה אירועים "שעברו מתחת לרדאר": קיצוץ יום הבראה לכל העובדים במשק, בעלות של 1.3 מיליארד שקל, שבאורח פלא הם בדיוק הסכום שיועבר כתוספת לשיבות החרדיות; עוד 390 מיליון שקלים זרמו למשרד ההתיישבות והמשימות הלאומיות של סטרוק הכהניסטית. באותו זמן חסרים 213 מיליון שקל לשיקום קיבוץ ניר עוז.

התקציב כולל סעיף של 28 מיליון שקל למניעת נשירה מיישובות, ולאן נושרים מיישיבה? חשוב מאוד שהמדינה תממן את מניעת הנשירה המסוכנת הזאת! במקביל, מקצצים 20 מיליון שקלים בתקציב ההשכלה הגבוהה. 600 מיליון שקל מיועדים לתוספות שכר למורים ברשתות החינוך החרדיות, ומנגד - קיצוץ של 3 מיליארד שקל בשכר העובדים במגזר הציבורי. אגב, למורים במערכת הממלכתית יקצצו בין 300 ל-800 שקל בחודש בשכר, כשברשתות החרדיות שכר המורים דווקא יעלה.

הפגיעה אינה רק בזכויות המורים, אלא בעיקר בזכויות הילדים שלנו: כמעט 40 תלמידים בכיתה, אין מורים, אלימות ובריונות בבתי הספר, ואין מי שיושיע את הילדים שלנו מהזוועה המתחוללת בבתי הספר. ממשלה שפוגעת כך בילדים שלנו, מה הפלא שפוגעת בחטופים ומפקירה אותם? חברים, הממשלה לא מחכה לבג"ץ, ולכן גם אנחנו לא יכולים לחכות. כשהם אומרים "ביחד ננצח", הם מתכוונים שינצחו את הדמוקרטיה. אבל אנחנו לא ניתן, וזה הזמן להעצים את המחאה: יציאה המונית לרחובות ומרי אזרחי לא אלים. כשהממשלה מצפצפת על החוק, אנחנו לא נבדוק אם השביתה או חסימת הכביש או אי תשלום מיסים הם חוקיים או לא חוקיים. איננו מחכים לבג"ץ, לארנון בר דוד, לראשי ארגוני המורים. אנחנו לא מחכים לדבר.

זה הזמן להפגין, לשבות, לחסום כבישים, ועוד ועוד. רק ביחד ננצח את הדיקטטורה הנרקמת מול עינינו. רק ביחד - נשמור על זכויות האדם כאן. והמשימה הראשונה שלנו - להחזיר את כולם הביתה, עכשיו!

גלי עשת

מתוך דבריה בהפגנת מחאת העם בחיפה, 29.3

גלי עשת (צילום: מוקד קיסריה)

540 ימים של הפקרה. צריך באמת לאבד כל צלם אנוש כדי לעשות את מה שעושה הממשלה שלנו - לגזור בפועל את גורלם של האנשים שלנו בעזה. זלזול כל כך בוטה בחיי אדם תמצאו רק בדיקטטורה, ואנחנו כבר שם כי את קידוש ערך חיי האדם תמצאו רק בדמוקרטיה.

שלטון פשיסטי מקדש את המנהיג, את האדמה, את האידיאולוגיה - חיי אדם נועדו לשרת את השלטון, ולא ההיפך. אני שואלת אנשים: "למה אתם לא יוצאים להפגין?". הם עונים לי: "אם הממשלה תפר את פסיקת בג"ץ, נצא. אז יהיה משבר חוקתי". אבל זו טעות חמורה שהמחנה הדמוקרטי חוזר ומשמיע אותה כבר זמן רב. המשבר החוקתי כבר כאן.

דמוקרטיה לא מתות ברגע. הן מתות לאט, ובשקט. הדמוקרטיה שלנו גוססת בשקט מופתי, בעיקר כשברקע רעש המלחמה מחריש האוזניים המפריע לנו לשמוע את זעקותיה של הדמוקרטיה לעזרה. ממש כפי שאנחנו לא שומעים את החטופים מתחת לאדמה, כי רעש ההפצצות גובר עליהם.

המחנה הדמוקרטי מחכה ל-8 באפריל כדי שבג"ץ יכריע שפיטורי ראש השב"כ אינם חוקיים. זו אופטימיות מאוד לא זהירה. בג"ץ יכול להכריע שהוא לא מתערב. מעבר לכך, גם אם בג"ץ ימצא כשל פרוצדורלי כלשהו, הממשלה תמצא את הדרך לפטר את רונן בר באופן תקין וחוקי.

אין ספור חזיתות

אך הממשלה תוקפת את הדמוקרטיה באין ספור חזיתות, אחת מהן היא פיטורי ראש השב"כ. יש עוד רבות: שרים שמסרבים להתייצב לחקירות משטרה; ראש ממשלה בניגוד עניינים חמור מול גורמים רבים וחקירות שונות; חשדות לבגידה בלשכתו; פיטורי יועצת משפטית על הפרק; חברי כנסת ושרים פורצים לבסיס צבאי; תקציב שערווייתי; פירוק מערכת המשפט ועוד ועוד. השלם גדול מסך חלקיו והתמונה הגדולה פשוטה: הממשלה מכוננת דיקטטורה משיחית, והיא תדע לעשות את זה גם בפרוצדורות חוקיות. ולכן - בהפיכה משטרית לא נלחמים בבית המשפט, אלא ברחובות.

ראיון עם פרנצ'קה אלבנזה, הדווחית המיוחדת של האו"ם בשטחים הכבושים

המלחמה בעזה וקריסת החוק ההומניטרי הבינלאומי

אמסטרדם, קופנהאגן ואחרות – בהן הרצתה בפני אולמות מלאים עד אפס מקום. זאת חרף ניסיונם של מוסדות ובעלי תפקידים להגביל את הבימה שניתנה לה. בשיחתה סיפרה אלבנזה על אודות הפער המתרחב בין המסגרות המשפטיות למסדרים הפוליטיים ועל משמעותו של פער זה – לא רק עבור פלסטינים וישראלים, אלא עבור הסדר הבינלאומי כולו.

מאז הכרזתו של שר האנרגיה הישראלי בדבר ניתוק אספקת החשמל לעזה - צעד ששיתק את מתקן התפלת המים האחרון שפעל ברצועה - החמירה ישראל את הסגר על הרצועה, מרעיבה את אוכלוסייתה ומפרה את הפסקת האש תוך הרג של יותר מאלף פלסטינים. פעולות אלה גונו ברחבי העולם כענישה קולקטיבית וכפשעי מלחמה, אך ממשלת ישראל מתעלמת מהביקורת וממשיכה במתקפה. כיצד הגיעה הקהילה הבינלאומית למצב של נורמליזציה של הפרות בוטות של החוק הבינלאומי, אשר מתבצעות ללא שום השלכות ממשיות?

אני סבורה שכבר עברנו את השלב הזה, והמצב כעת חמור יותר. מנהיגים ישראליים מדברים בגלוי על ביצוע פשעי מלחמה כעניין נורמלי לגמרי, וזוכים בתמיכה משמעותית ממנהיגים במערב. שני מנהיגים פוליטיים באירופה הביעו ספק בכך שעצירת אספקת חיונית לעזה, כמו מים ומזון, אכן מפרה את החוק הבינלאומי. אחרים אמרו כי השמדת מטרות אזרחיות עולה בקנה אחד עם החוק ההומניטרי הבינלאומי, למרות ההרס הנרחב. רטוריקה זו מספקת לגיטימציה לטיעון המסוכן לפיו כל דבר בעזה הוא "מגן אנושי". היא מעידה על שבר מוחלט של מערכת החוק ההומניטרי הבינלאומי. עלי להדגיש כי החוק ההומניטרי הבינלאומי אינו המסגרת המשפטית המועדפת עלי, משום שהוא אינו מספק הגנה מלאה לאזרחים. זו מערכת בסיסית של חוקים שנועדה להבטיח הגנה מינימלית לאזרחים במהלך סכסוכים מזוינים. אך אפילו מסגרת בסיסית זו פורקה כעת. מה שקרה בעזה כבר משמש תקדים. ראינו את ה"תסריט" חוזר בלבנון. הסכנה היא כי מדינות אחרות יאמצו אותו לאחר שראו כי ישראל נהנית מחסינות מוחלטת מפני החוק הבינלאומי.

אולי יש בכך גם צד חיובי. אני רואה הזדמנות בקריסה של הסדר העולמי הנוכחי, שהוא במהותו קפיטליסטי, אימפריאליסטי וקולוניאלי. אינני משתמשת במושגים אלה באופן אידיאולוגי; זו פשוט היסטוריה. על רקע קריסה זו קיימת אפשרות לצמיחה של מנהיגות חדשה, עקבית וקוהרנטית יותר ביחס לחוק הבינלאומי. ניתן כבר לראות זאת במדינות כמו מלזיה, דרום אפריקה וקולומביה. לכל מדינה יש כצפוי בעיות מסוימות בנוגע לזכויות אדם, אך האם אפשר להעמיד פנים כי הרקורד של גרמניה מושלם?

לשום מדינה אין סמכות מוסרית לשפוט מדינה אחרת. אך ברמה הבינלאומית כל מדינה אחראית ליחסה לאזרחיה. מה שאנו עדים לו בישראל אינו רק פגיעה של המדינה באזרחיה, אלא גם דיכוי של בני אדם משוללי ייצוג פוליטי אמיתי. שלילת זכות ההגדרה העצמית של הפלסטינים מראה כי המערכת המולטי-לטרלית, על כל חוקיה ומנגנוניה, אינה מצליחה להתמודד עם הפרות זכויות האדם והאזרח.

פרנצ'קה אלבנזה, הדווחית המיוחדת של האו"ם לזכויות האדם בשטחים הפלסטיניים הכבושים (צילום: האו"ם)

על אף התנגדות מצד ישראל, חידש האו"ם השבוע לשלוש שנים נוספות את המנדט של פרנצ'קה אלבנזה, הדווחית המיוחדת של האו"ם לזכויות האדם בשטחים הפלסטיניים הכבושים. למרות תפקידה, חלפה יותר משנה מאז שאלבנזה התראיינה לכלי תקשורת ישראלי. פער זה משקף לא רק את שחיקת האמון בין ישראל לבין מוסדות האו"ם, אלא גם חוסר נכונות של התקשורת והציבור בישראל להתמודד עם ביקורת בינלאומית על הכיבוש ועל המלחמה בעזה.

מאז הראיון האחרון עמה שהתפרסם בעברית בינואר 2024, המצב בשטח הידרדר באופן דרסטי. מספר ההרוגים בעזה יותר מהוכפל. בגדה המערבית, ערים שלמות חוו "עזתיזציה" כתוצאה מהרס נרחב, עקירה של עשרות אלפי תושבים והרג של יותר מ-750 פלסטינים. בה בעת, גדל מספר הישראלים המשתתפים במחאה. הם דורשים את השבת החטופים ומשוכנעים שהמשך המתקפה על עזה מסכנת את חייהם. ברמה הבינלאומית, הלחץ על ישראל גבר – לפחות בפורומים משפטיים. בית הדין הבינלאומי לצדק הוציא צווי מעצר לראש הממשלה בנימין נתניהו ולשר הביטחון לשעבר יואב גלנט, בצד בכירים בחמאס. גם אלבנזה החריפה את ביקורתה. הדו"ח האחרון שפרסמה, "גינז'ייד כמחיקה קולוניאלית", מאשים את ישראל מפורשות בביצוע רצח עם – לא רק בעזה, אלא גם בדיכוי המתמשך של הלאומיות הפלסטינית.

למרות גינויים משפטיים אלה, כולל דו"ח של מועצת זכויות האדם של האו"ם שהאשים את ישראל בשימוש שיטתי באלימות מינית מאז 7 באוקטובר, ממאנות מדינות המערב לפעול להפסקת המלחמה בעזה. במקביל, גובר ברחבי העולם הדיכוי של הפגנות פרו-פלסטיניות: גרמניה נוקטת מדיניות אגרסיבית במיוחד כלפי המחאה הפרו-פלסטינית, ובארה"ב גם מעצרו של מחמוד ח'ליל, הפעיל הפלסטיני באוניברסיטת קולומביה, דאגה מפני צמצום חופש הביטוי.

על רקע זה של הסלמה צבאית, מאבקים משפטיים ושיח בינלאומי משתנה בדבר הסוגיה הפלסטינית, שוחחנו עם אלבנזה עם חזרתה מסיוור בבירות צפון אירופה – ברלין,

הריסות בשוק חאן יונס (צילום: אקטיביסטילס)

לכן אנו רואים רמות חסרות-תקדים של הפחדה, הטרדה ופעולות ענישה – לא רק נגד יחידים, אלא נגד מדינות החברות באו"ם. קחו לדוגמא את הלחץ המופעל על דרום אפריקה. זו הפחדה בסגנון המאפיה, ואסור להשלים איתה.

ממשלת ישראל תוקפת ללא הרף את מוסדות האו"ם ואת הממשלות האירופיות המבקרות את פעולותיה בעזה ובגדה המערבית. מה דעתך על כך?

הרטוריקה של ישראל כלפי האו"ם היא ייחודית, במיוחד לאור חריפותה בשנים האחרונות. היסטורית, אפילו בתקופת ממשלותיו הקודמות של נתניהו, שמרה ישראל על מידה של זהירות דיפלומטית. אולם בשני העשורים האחרונים חלה תפנית דרמטית בגישה. ישראל הפכה לעומתית יותר, עוינת ולפרקים ממש תוקפנית. שינוי זה ניכר בשפתם של השגרירים הישראליים בעת האחרונה, המשקפת מגמה רחבה יותר של סנטימנט אנטי-או"ם.

ראוי לציין כי רטוריקה אגרסיבית זו השפיעה על מדינות אחרות, ובראשן ארה"ב, אשר השיח הנוכחי שלה כלפי האו"ם משקף את גישה של ישראל. אפילו בארצות הברית, בה קואליציית הימין הקיצוני הנוכחית נוקטת שפה עוינת כלפי האו"ם, יש רטוריקה המזכירה סנטימנטים פשיסטיים מהעבר, האמורים להיות אסורים מבחינה חוקתית.

האם רטוריקה זו משפיעה על האופן בו את מתקבלת כנציגת האו"ם אצל גורמים פוליטיים באירופה?

באופן כללי, אני עדיין מתקבלת באופן חיובי באירופה. באירלנד ובספרד תמיד זכיתי בקבלת פנים חמה. אפילו בגרמניה, למרות בעיות לוגיסטיות שמנעו קיום פגישות בתקופת הבחירות, קיימתי פגישות כנות ומשמעותיות, לרבות שיחה מלב אל לב עם שרת החוץ ובכירים נוספים. עם זאת, גרמניה מציבה אתגרים ייחודיים, במיוחד בכל הנוגע לכוחה הגובר ולאוטונומיה של המשטרה, המעוררת דאגה עמוקה. בהולנד זכיתי תחילה בקבלת פנים מורכבת. בסופו של דבר גם שם הביקור הסתיים באופן חיובי, עם פגישה מועילה עם הפרלמנט ההולנדי. מעניין לציין כי הביקורת החריפה ביותר הגיעה מצד קבוצות נוצריות-ציוניות ופרו-ישראליות. אלה קולות חזקים ומשפיעים, אך הם אינם משקפים את המצב באירופה בכללותו.

<<<

אשר לכישלונה של המערכת המולטי-טרלית בעצירת האלימות בעזה, ישנם הטוענים כי החוק הבינלאומי עצמו משרת את המדינות החזקות אך לא את הדרום הגלובלי. האם את מזהה דינמיקה כזו ביחס לפלסטין או למאבקים גלובליים אחרים?

אנו עדים כיום להשתרגות של פטריארכיה, קפיטליזם ואימפריאליזם, ונגדה אנו נאבקים ברמות כה רבות. התחושה היא שרבים הפסיקו לשאול את עצמם מה נכון ומה לא-נכון. החוק הבינלאומי ברור מאוד: אם נעקוב אחרי עקרונותיו, לא רק למען האינטרסים שלנו אלא מתוך אחריות וחמלה לאחרים, נוכל לצלוח את המשברים בהם אנו תקועים כעת.

העלייה בפופולריות של ממשלות ושל מפלגות לאומניות וקסנופוביות ברחבי העולם, המזכירה לרבים את שנות ה-30 של

המאה הקודמת, מציבה את השאלה: מי "הצד שלנו" במאבק הזה? מי מרוויח? מי שולט במערכת המשפט הבינלאומית הנוכחית?

אני מסכימה עם ניסוחה של אגנס קלמאר (מזכ"לית ארגון אמנסטי הבינלאומי): "אנחנו לא ב-2025, אלא ב-1925". אך יש הבדל בין התקופה הנוכחית לבין המאה שעברה: כעת צריכה להיות לנו מודעות להיסטוריה. עלינו לזהות את הסכנות בהליכה עיוורת אחרי אידיאולוגיה ובשליחה של "האחר". למרבה הצער, אנחנו עדיין נכשלים.

אז מי "הצד שלנו" כיום? האנשים שאין להם דבר להרוויח ממדיניות גזענית ונצלנית: אלה שמזהים את הכבלים – הכלכליים, החברתיים והפוליטיים – אשר מונעים סולידריות אמיתית; אלה שמתמודדים עם איבה או סנקציות על התעקשותם לעמוד לצד האחר – בין אם מפרספקטיבה יהודית, מוסלמית, פלסטינית או ישראלית.

קיים משהו סמלי מאוד ברגע הנוכחי. ישנם הטוענים כי החוק הבינלאומי לא משרת שום מטרה ראויה, אך השקפה זו אינה נכונה. רבים נאבקו למען הקודיפיקציה של הזכות להגדרה עצמית ושל הזכות להתנגד לדיכוי. כלים משפטיים אלה קיימים בזכות מאבקים היסטוריים לשחרור, ועלינו להשתמש בהם.

האם את סבורה שהאו"ם, בהתחשב בכוחה של מועצת הביטחון, הוא ארגון דמוקרטי?

לא, לא לגמרי. העצרת הכללית של האו"ם היא יותר דמוקרטית משום שהיא נסמכת על העיקרון – "מדינה אחת, קול אחד". לעומת זאת, מועצת הביטחון של האו"ם אינה דמוקרטית בשל זכות הווטו, שמשקפת פריבילגיות ולא זכויות. אני מבקשת להעמיק ביקורת זו אפילו יותר (וכאן אני עלולה לאבד כשני שלישים מהקוראים המערביים), ולטעון כי עצם בנייתן של מדינות הלאום המודרניות מפרה עקרונות דמוקרטיים, משום שאינה מאפשרת הכרה הדדית אמיתית בין אומות. כתוצאה מכך, זכות ההגדרה העצמית מוקרבת לעתים קרובות ואין ייצוג אמיתי לכל האוכלוסייה בתוך המדינות.

מערכת בלתי-מושלמת יכולה לתפקד גם אם אינה דמוקרטית לחלוטין, אך ב-16 החודשים האחרונים קבוצה קטנה של מדינות השתמשה לרעה בכל היבט של השיטה המולטי-טרלית – נורמטיבי, הומניטרי או פוליטי – כדי להעניק חסינות למדינה אחת.

ילד בצד גפות משפחתו בבית החולים נאסר בחאן יונס (צילום: וואפא)

הבינלאומית לבין סדר היום שמקדמים גורמים בשטח כולל את, בתפקיד מטעם האו"ם. לעתים קרובות, פעילים בזירה הבינלאומית מאמצים גישה של "הכל או כלום" בטוענם כי צדק לפלסטינים יושג רק עם פירוקה של ישראל. לעומת זאת, גורמים מקומיים והאו"ם עדיין דבקים בפתרון שתי המדינות. כיצד ניתן ליישב בין שתי הגישות?

זה דיון מעניין, ואני סבורה שיש ערך בקיומו. אני מבינה כי ההשקפות של אנשים החיים תחת דיכוי שונות בין אדם לחברו, וכי הבדלים אלה מובילים לעתים למחלוקות בין קבוצות השותפות באותם מאבקים. במגעם שלי עם קבוצות פלסטיניות אני מדגישה לעתים קרובות את הטענה הבאה: האם זה באמת הזמן הנכון להתווכח עם בעלי ברית שמתנגדים לכיבוש, לרצח עם ולאפרטהייד, רק משום שעמדתם ביחס לישראל אינה זהה לגמרי לעמדתנו?

עלינו להכיר גם במורכבות של תגובות אנושיות לטראומה ולאללימות. למרות תמיכתי האיננה במאבק בדרכי שלום ובכיבוד החוק הבינלאומי, אני מכירה בכך שהפרספקטיבה שלי הייתה עשויה להיות שונה לו משפחתי הייתה מושפעת.

שיח כזה עלול לגרום חוסר-נוחות לישראלים. אך חוסר הנוחות הזו מתפתח בדיוק משום שהחוק הבינלאומי הופר. אי-אפשר ליישם את החוק הבינלאומי באופן סלקטיבי או להתעלם מחלקים ממנו. לו עוולות כאלה היו פוגעות במשפחתי באופן ישיר, ייתכן שגם אני הייתי מגיבה בזעם.

אשר לפתרונות פרקטיים, תמיד שמרתי על פתיחות – אפילו כלפי מתנחלים בשטחים הכבושים, שמייצגים את אחת ההפרות הברורות ביותר של החוק הבינלאומי וזכויות האדם. אם יהיו שתי מדינות, מתנחלים שרוצים להישאר יוכלו להמשיך לחיות בשלום כחוכרים, בתנאי שיכבדו את החוק הפלסטיני ויכירו בנוזק שגרמו לפלסטינים. עם זאת, בסופו של דבר החלטה זו היא בידי הפלסטינים עצמם, ולא בידי זרים כמוני. אני חושבת שפשרה המבוססת על החוק הבינלאומי היא בהחלט טובה יותר מפשרה המפרה אותו, כפי שהדגים תהליך אוסלו.

זהר ינוביץ' ות'אורה אבוחדיר
הריאיון המלא - באתר 'זו הדרך'

<<<

מה דעתך על שיתוף הפעולה הגובר בין ממשלת ישראל לבין מפלגות ימין קיצוני באירופה?

ישנם תקדימים היסטוריים: במחצית הראשונה של המאה ה-20 היו מנהיגים ציוניים שניסו לשתף פעולה עם משטרים פשיסטיים. אינני מומחית בתחום, אך אני מזהה שתי תופעות משולבות.

תופעה אחת היא התפתחות רעיונית בתוך הציונות, שתמיד הכילה יסודות של עליונות אתנית, גזעית ודתית. השנייה היא עלייה של תנועות ימין קיצוניות במערב. כוחות אלה חולקים אמונה בהיררכיה גזעית ודתית של רב-תרבותיות. זה המכנה המשותף כיום לציונות ולימין הקיצוני באירופה.

בעוד ישראל תוקפת את מוסדות האו"ם, טוענות קבוצות פרו-פלסטיניות שאימצו את ההשקפה הדה-קולוניאלית כי עצם חברותה של ישראל במערכת המשפט הבינלאומית תורמת לנורמליזציה לגבייחסה לפלסטינים. מה דעתך על טענות אלה?

למערכת הבינלאומית עצמה יש שורשים קולוניאליים. זה לא קשור רק לישראל. כמה מדינות, כולל אוסטרליה וקנדה, הן תוצר של קולוניאליזם התיישבותי. בהתבסס על ההיגיון שמטיל ספק בלגיטימיות של ישראל, גם מדינות אלה ייחשפו לביקורת דומה. אך זו השקפה מאוד אידיאליסטית. לפי השקפה ריאליסטית יותר, המערכת הבינלאומית זקוקה לתיקונים זהירים יותר.

אישית, אינני קוראת לפירוקה של מדינת ישראל רק משום שנוסדה כיישות קולוניאלית התיישבותית. עם זאת, אני מצפה מישראל לנהוג באחריות ולהכיר בעוולות ההיסטוריים שגרמה. הקמת ישראל בשנים 1947-1949 היא בלתי-הפיכה, אך הסוגייה הבלתי-פתורה של הפליטים הפלסטינים עודנה קריטית. כל עוד בעיית הפליטים לא נפתרה, תוסיף ישראל להתמודד עם מורשת היסטורית זו. כמוכן, לישראל אין שום זכות להרחיב את שטחה ל-22 האחוזים הנותרים של האדמות הפלסטיניות.

סוגיה זו מביאה אותנו לנושא חשוב נוסף: הפער בין סדר היום של פעילים פרו-פלסטינים בזירה

נשיא ארה"ב דונלד טראמפ מציג בבית הלבן את שיעורי המכס שהטיל על יבוא סחורות מארצות שונות, 2 במרס (צילום: הבית הלבן)

טראמפיזם - השלב העליון של הקפיטליזם

ניתן "למחוק את הגרעון בסחר", גרעון שנתי של 8 מיליארד דולר לטובת ישראל, בעקבות החלטת ממשלה. צודק נתניהו שיש תור ארוך, אבל קדם לו חבר נוסף בלהקת המעודדים של הנשיא הימני הקיצוני: נשיא ארגנטינה חבייר מיליי טס עוד ביום חמישי (3.4) כל הדרך מבואנוס איירס כדי לדבר אל ליבו של אביו הרוחני. הוא הגיע לפלורידה על מנת לתפוס לשיחה את טראמפ שהגיע בוויקנד לאחוזתו כדי לשחק גולף. אך טראמפ השיב את פניו ריקם ומיליי שב כלעומת בא והסביר לעיתונאים: "לטראמפ היו בעיות עם הלו"ז"...

הייצוא הישראלי לארה"ב כולל בעיקר מכונות וציוד חשמלי, מכשירים אופטיים, מכשור רפואי וכירורגי ותרופות. סך כל הייצוא מישראל לארה"ב עומד על 34 מיליארד דולר, אך 14 מיליארד דולר מתוכם הם שירותים, שרובם הייטק, שלא יחויבו במכס. סחורי הנשק ויצרניות הנשק והתחמושת המקומיים מצפים שהמכס לא יוטל גם על ענפים אלה. למרות שמאז פרוץ המלחמה בעזה רכשה ישראל בארה"ב כמויות אדירות של נשק, תחמושת, מטוסים ועוד בסכומים אגדיים, (שאותם אין הממשלה מוכנה לגלות) לא כלל טראמפ בחישוביו מרכיב זה בייצוא מארצו לישראל. חשוב להזכיר כי לפי הסכם הסחר החופשי הקיים בין שתי המדינות, מינואר 1995 בוטלו כל המכסים על מוצרי תעשייה ונותרו הגבלות בתחום החקלאי בלבד, שאותם כאמור סמוטריין ביטל.

ד"ר רון תומר, נשיא התאחדות התעשיינים, הביע חשש מפני השלכות מרחיקות לכת של שיעורי המכס החדשים שקבע טראמפ על המפעלים הישראליים: "זה צעד מדאיג עבור היצואנים הישראלים, שעלול לפגוע במקומות עבודה ולצמצם את הפעילות בשוק האמריקאי... ההחלטה עלולה לפגוע ביציבות הכלכלית של ישראל, להרתיע השקעות זרות במשק ולהחליש את כושר התחרות של החברות הישראליות בשוק האמריקאי".

יותר מכס ופחות מיסים לעשירים

הצעד שנקט טראמפ הוא ללא תקדים במאה השנים האחרונות, לאחר עשרות שנים של גלובליזציה קפיטליסטית, בהובלת הממשלים האמריקאיים, הדמוקרטיים והרפובליקאיים. הגלובליזציה הובילה להאצת הצבר ההון בידי החברות הרב-לאומיות והעשירה את שכבת הבורגנות העליונה, דוגמת אילון מאסק – שותפו הקרוב של טראמפ בשלטון. למדיניות החדשה היגיון מעמדי ברור: טראמפ רוצה לגבות שיעורי מכס גבוהים על מנת לצמצם עוד יותר את

"מדינות זרות שדרו, בזזו ואנסו את אמריקה", הכריז הנשיא דונלד טראמפ (2.3) בנאומו שנשא בבית לבן בנוכחות מאות מוזמנים בדבר הטלת מכס על כל המדינות הסחרות עם ארה"ב. כך, על כלל הסחורות המיובאות מסין הוטל מכס של 34%; על האיחוד האירופי - 20%. גם סחורות ממדינות אסיה השותפות באסטרטגיה הבינלאומית של האימפריאליזם האמריקאי כגון יפן, דרום קוריאה, טאיוואן והודו חויבו במכס של 18.5%. "ידידתה הגדולה של ארה"ב בעולם", ישראל, מופיעה ברשימת המדינות שעל סחורותיהן הוטלו המכסים הגבוהים ביותר: לסחורות מישראל נקבע מכס של 17%, שהוא, לפי הממשל, חצי משיעור המכס שהיא מטילה על סחורות אמריקאיות. לישראל יש עודף של 8 מיליארד דולר במאזן המסחרי עם ארה"ב, אך הסחורות מישראל הן פחות מאחוז אחד של סך כל הייבוא האמריקאי.

הצגת החנופה נתניהו

ממשלת הימין ניסתה למתן את הצעד של טראמפ והקדימה והודיעה על הורדת מכס על יבוא מארה"ב. שר האוצר וההתנחלויות, בצלאל סמוטריין, ביטל בשבוע שעבר את המכס שנגבה מהייבוא האמריקאי, בייחוד בתחום החקלאות. ביטול המכס פוגע בחקלאים הישראלים, שרבים מהם כבר נפגעו קשות מאז פרצה המלחמה ב-7 באוקטובר 2023. אמנם היה ידוע שארה"ב תטיל מכס על סחורות מישראל, אבל בממשלה ובהתאחדות התעשיינים, ארגון המעסיקים הגדול המייצג את היצואנים הגדולים, הופתעו מגובה שיעורי המכס החדשים. רבע מכלל הייצוא הישראלי מופנה לארה"ב. בניגוד למדינות אחרות, בהן מדינות אסיה והאיחוד האירופי, אין בכוננת ממשלת נתניהו להטיל שיעורי מכס חדשים על הייבוא מארה"ב. סין, למשל, כבר למחרת הודעת הנשיא הטילה מכס בגובה של 34% על הייבוא מארה"ב.

ראש הממשלה בנימין נתניהו, שהוא גם האזרח האמריקאי בנג'מין נתאי, המריא ביום שני השבוע (7.4) מבודפשט לוושינגטון לפגישה עם טראמפ (ר' עמ' 3). נתניהו טען: "אני מקווה שאני אוכל לעזור בעניין המכסים. זאת הכוונה. אני המנהיג הראשון שנפגש עם טראמפ בנושא המכסים, ויש תור ארוך". למחרת בשעות הערב, במסיבת העיתונאים שנערכה בבית לבן הצהיר טראמפ שאין בכוננתו לצמצם או לבטל על מכסים החדשים המוטלים על ישראל. זאת למרות הצגת החנופה של נתניהו, שהבטיח "לשוב לישראל כדי לבטל את המכסים האחרונים הקיימים ולמחוק את הגרעון בסחר עם ארה"ב". הבטחות על הנייר, כי כל המכסים כבר בוטלו ולא

הניצול ומקסום הרווחים. הכל נעשה, כמוכח, בשם החופש לבחור והחירות האינדיבידואלית - מושגים המככבים ברטוריקה הניאו-ליברלית של מילטון פרידמן.

ניאו-ליברליזם על סטראידיים

הניאו-ליברליזם שרצה לקבור סופית את "הפשרה המעמדית", יושם במדינות בקפיטליסטיות המתקדמות תחת הגמוניה פוליטית של מפלגות סוציאל-דמוקרטיות. הטרואמפיזם מצינו אינו מעוניין לחסל את הניאו-ליברליזם, אלא להעמיקו. אך ישנם הבדלים ניכרים עקב המשבר הקפיטליסטי הפוקד מדינות רבות. בארה"ב למשל מוצא המשבר את ביטויו בחוב הלאומי ההולך ותופח ובגירעון שאין לו תחתית בסחר החוץ. זו במקביל להעברת מפעלי הייצור לפריפריה העולמית, לגידול באבטלה ולהעמקת הפערים החברתיים.

הטרואמפיזם מנסה להתמודד עם המשבר באמצעות החרפת הדיכוי כלפי "המעמדות המסוכנות" (כפי שכונו העובדים במאה ה-19). תחילה מחריפים את הדיכוי של מיליוני מהגרי העבודה ובהמשך - של העבודה המאורגנת, שבארצו של טראמפ מאגדת רק אחד מכל 13 עובדים.

הטרואמפיזם הוא גם שלטון ההון בצורה הכי גלויה ובלתי אמצעית. בנאומו המפורסם ב-19 בנובמבר 1863 בבית הקברות הצבאי בגטיסבורג, הבטיח הנשיא אברהם לינקולן "שלטון של העם, בידי העם, למען העם, לא יאבד מן הארץ". כעבור 160 שנה, נשיא ארה"ב ה-47, דונלד טראמפ, מקדם "שלטון על העם, בידי בעלי ההון ולמען בעלי ההון". לשם כך הוא חותר להסיר כל אסדרה (רגולציה) שמציבה מכשול בפני מקסום רווחים בידי המיליארדרים (ע"ע אילון מאסק); לעודד שיח גזעני-לאומני זהותני הזורע פילוג בקרב העובדים ומבטיח שליטה בהם בידי ההון על חשבון פגיעה במהגרי עבודה, נשים, להט"ב, שחורים ומיעוטים; לנקוט יד קשה נגד מי שעומד בדרכו; ולקדם מיליטריזציה של הכלכלה - קרי: השקעות הולכות וגדלות בתעשייה הצבאית בד בבד עם פרוטקציוניזם כלכלי כדי להגן עליה. יש המגדירים את "הדגם הטרואמפיסטי" בכלכלה ובחברה כ"נציאונאל-קפיטליזם".

העמקת הסתירות מבית ובעולם

רבים סבורים שטרואמפ והטרואמפיזם אינם יותר מגחמות של איש אחד שהוא נשיאה של המעצמה האימפריאליסטית הגדולה והחזקה בעולם. אך השאלה איננה האם טראמפיזם הוא משנה סדורה או אידיאולוגיה מגובשת. צריך לשפוט את טראמפ ואת הטרואמפיזם על מעשיהם.

תכלית המעשים - שיקום מעמדה של ארה"ב כמעצמה מספר אחת. לכן, לבד מהשאיפות האימפריאליסטיות-הקולוניאליות המוצהרות ("הריבירה בעזה", סיפוח גרינלנד ופלישה לתעלת פנמה), פועל הממשל לחיזוק חיל הים ברחבי העולם ובייחוד בעשרות הנמלים הצבאיים האמריקאיים הפזורים בכל היבשות. זה כולל סיורים ימיים תכופים יותר, שיגור נשאות מטוסים לנמלים אלה ועוד.

ההפגנות ההמוניות נגד הממשל בסוף השבוע האחרון ברחבי ארה"ב ("ללא תקדים זה עשרות שנים", נאמר ברשתות השידור) הן רק קדימון לבאות. העמקת הסתירות הפוליטיות והמעמדיות בארה"ב גופא תלויה בהקמת גושים בעלי אופי פוליטי-כלכלי ואף צבאי שמטרתם להתמודד עם האיום האמריקאי. צפוי גוש בין יריבות עבר כגון סין, יפן וקוריאה הדרומית, ויחזקו גושים קיימים, כגון האיחוד האירופי. זה האחרון הוקם מול נגד ההגמוניה הקפיטליסטית של ארה"ב עוד בתחילת הגלובליזציה ועם התפרקות ברית-המועצות.

אפרים דויד

<<<

שיעורי המס שמשלמים בעלי ההון. במילים אחרות: המכס שמשיל הממשל יסבסד את קיצוצי המס לעשירים.

ומה עם העובדים? עבור העובדים האמריקאיים, הגדלת המכס תוביל לייקור מוצרים רבים, בהם מוצרי יסוד. במקביל, ביטל טראמפ גם את ההסכם הקיבוצי של כמיליון עובדי הממשלה - כך שניתן יהיה לפטרם בקלות ובמהירות. מי שישלם את מחיר מדיניות הנבוט הקפיטליסטי של טראמפ יהיו העובדים בארצו והמוני פועלי ייצור ברחבי העולם.

כדרכה, ההסתדרות שותקת. אבל הקונפדרציה הבינלאומית של האיגודים המקצועיים (שבר דוד, ראש ההסתדרות, הוא סגן היו"ר שלה) הזדרזה לפרסם הודעה לפיה "עם הטלת המכסים החדשים נפתחה מלחמת סחר עולמית. כתוצאה ממנה יושלכו מיליונים רבים לאבטלה, היוקר יעלה ויהיו לכך השלכות קשות על העובדים והצרכנים כאחד ברחבי תבל".

עוד הסבירה התארגנות העובדים הגדולה בעולם, כי הגלובליזציה כבר גרמה בעשורים האחרונים להאצה ללא תקדים ברווחיהם של התאגידים הגדולים יחד עם הורדה בשכר ופגיעה ברמת החיים של העובדים - גם בארה"ב.

ובחזרה לאוניברסיטה העברית

ב-1977 העניקה האוניברסיטה העברית תואר דוקטור לשם כבוד לפרופ' מילטון פרידמן, מרצה לכלכלה, חוקר אמריקאי, חתן פרס נובל לכלכלה ואבי הקפיטליזם הניאו-ליברלי. רבים התנגדו אז בארץ להענקת התואר. הפגנה של סטודנטים יהודים וערבים שנערכה בקמפוס הר הצופים בעת הטקס דוכאה ביד קשה בידי שוטרי משמר הגבול.

הפרופסור לכלכלה דן פטנקין מהאוניברסיטה העברית השיב כך למבקרי: "אינני מסכים עם כל מה שפרופ' פרידמן אומר (הן בשטח של תיאוריה כלכלית, וכל שכן בשטח של מדיניות כלכלית), אך הנני גאה בכך שהאוניברסיטה העברית, כמו ועד פרס נובל, החליטה להביע את הערכתה להישגיו המדעיים המפליגים של פרופסור פרידמן, מבלי להיכנע לאיומים שמקורם בשיקולים פוליטיים ולא מדעיים".

התקופה הניאו-ליברלית, שפרידמן נמנה עם מעצביה, עמדה בניגוד חריף לתפיסת "הפשרה המעמדית" ששלטה בעשורים שלאחר מלחמת העולם השנייה. זו התאפיינה בהתחזקות של מעמד העובדים על חשבון האטה בתהליך צבירת ההון. האטה זאת הגיעה לשיא במיתון של אמצע שנות השבעים וסיכנה את ההון. ההתחזקות של הלכי רוח אנטי-ממסדיים בשנות הששים, גם בקרב העובדים ראו בעלי ההון סיכון נוסף.

אבל ההכנות האידיאולוגיות למתקפה על מעמד העובדים החלו מוקדם הרבה יותר: בתחילת התקופה של "הפשרה המעמדית" היו קבוצות בבורגנות שהתנגדו לה וחיכו להזדמנות לערער עליה. זו נתגלתה בימי המשבר הכלכלי שפרץ באמצע שנות השבעים. על כך כתב פרופ' דיוויד הארווי מניו יורק בספרו "קיצור תולדות הניאו-ליברליזם", אותו פרסמה בעברית הוצאת מולד ב-2015.

בעידן הניאו-ליברלי הכל הפך סחורה בשוק הקפיטליסטי, גם שירותים ומשאבים ציבוריים, ומכאן "שיש להפריט הכל". ההפרטה מעצימה את ההון הפיננסי ובמקביל יוצרת "מלכודות חובות" הן של משקי בית והן ל כלכלות לאומיות. באותם ימים יושם גם שינוי במדיניות המס, כך ששכירים משלמים יותר מס יחסית להכנסתם - לעומת מעסיקיהם, אשר נהנים מהטבות מס גדולות, שבתורן פוגעות בהכנסות המדינה וגורמות קיצוצים מחריפים בתקציב המדינה, בשירותים לאזרח ובייחוד ברווחה, בדיוור, בחינוך ובבריאות. ארגוני עובדים מוחלשים עד כדי חיסולם - מה שמאפשר את העמקת

תערוכה במדריד על הבריגדות הבינלאומיות

המתנדבים הצטרפו לגדודים השונים שהוקמו על בסיס לשוני במסגרת הבריגדות – כולל פלוגה של דוברי יידיש ע"ש נפתלי בוטוויץ, פועל קומוניסטי צעיר שהוצא להורג בפולין. היו ששירתו בגדודים אחרים, כמו ילידי הארץ דוברי אנגלית, ששירתו בגדוד ע"ש לינקולן של מתנדבי ארצות-הברית.

מאות מתנדבים הגיעו מהארץ

על פי ההערכה, 300 מתנדבים הגיעו מהארץ כדי להצטרף לשורות הבריגדות, רובם יהודים. רוב-רובם היו חברים או אוהדים של המפלגה הקומוניסטית שהייתה אז במחתרת. בין המתנדבים, גם ערבים-פלסטינים וארמנים מירושלים. יש שהגיעו לספרד ישר מבתי הכלא של האימפריה הבריטית בעכו או בבית-לחם ויש שגורשו מן הארץ. מאז הקמת המפלגה הקומוניסטית בארץ (1919) ועד לפינוי הבריטים ב-1948, שלטון המנדט, בסיועו הפעיל של הממסד הציוני, גירש מהארץ מאות מפעילי המפלגה הקומוניסטית ומתומכיה.

אחד המתנדבים מהארץ, חבר מק"י שלחם בשורות הבריגדות הבינלאומיות, כתב לימים: "השמש עלתה בכל הדרה וקרניה מפציעות מבעד לסדקי התריסים, מגרות את הנחיריים להתעטשות. תושבי מדריד קמים ממיטותיהם, עייפים מנדודי שינה. דלתות וחלונות נפתחים ורוחות הסתיו פורצות אל תוך הדירות. שירת גדודנו הדהדה ברחובות הפצועים של הבירה הספרדית המופצצת. מולנו חושף את קרביו בניין, שפצצה פילחה את פינתו מן הקומה החמישית ועד למטה. מסביב פזורים חלקי רהיטים ואף קטעי גוויות אנשים. אמהות זועקות מכל ליבן וגרונן, ילדים בוכים על אביהם או אמם שנספו" (ישראל צנטנר, "מדריד לברלין", 1966, עמ' 60).

נמרוד עובד

בלונדון: עבודה, בריאות וזכויות

תערוכה של עבודה, בריאות וזכויות עובדים נפתחה באוסף ולקס, מוזיאון בדרך יוסטון בלונדון. התערוכה מוצגת מול מטה האיגוד המקצועי הגדול בבריטניה ("יוניסון"), וליד הבית בו התגורר לנין ב-1908.

בתערוכה שלושה אנפים: המטעים, הרחוב והבית. העשיר שבהם, המטעים, עוסק בניצולם המחפיר של עובדים במטעי התה, הסוכר, הבננות ועוד במדינות הפריפריה הקפיטליסטית מאז תחילת העידן הקולוניאלי. סרט מאלף של תכנית האדריכלות הפורנזית, המוקרן בתערוכה, ממחיש את סבלם של עבדים שחורים בארה"ב ואת מאבקם על הזיכרון.

תחת הכותרת "למען חירותכם וחירותנו: היהודים בבריגדות הבינלאומיות" (ר' כרזה) מוצגת במרכז ספרד-ישראל במדריד תערוכה על היהודים שנלחמו בבריגדות הבינלאומיות בספרד במהלך מלחמת האזרחים (1936-1939). בתערוכה, הפתוחה עד 31 במאי, כרזות, סרטונים ועדויות של לוחמים. במסגרת התערוכה נערכו דיונים על נשים יהודיות בבריגדות, על שובם של הלוחמים אל בתיהם, על בריגדת לינקולן האמריקאית ועוד.

לבריגדות התגייסו כ-40 אלף מתנדבים מ-55 מדינות מכל היבשות ועל פי הערכה כ-20% מחייליהן ומפקדיהן היו יהודים. ההכנות להקמת הבריגדות החלו לאחר ההפיכה הצבאית של הגנרל הפשיסטי פרנסיסקו פרנקו ביולי 1936. הפיכה צבאית זו בוצעה בעקבות ניצחון החזית העממית בבחירות הכלליות שנערכו באותה שנה. בחזית העממית פעלו מפלגות וארגוני שמאל ומרכז, שהמכנה המשותף שלהן היה תמיכה ברפובליקה הצעירה, וביניהן: הסוציאליסטית, הקומוניסטית, הרפובליקנית, השמאל הקטלוני, הלאומנים הבסקים וכוחות פוליטיים קטנים יותר. האנרכיסטים, שהיו כוח פוליטי חשוב בספרד של אותם הימים, קראו אף הם להצביע עבור החזית העממית. זאת, בניגוד לעמדותיהם האידיאולוגיות המסורתיות שגרסו החרמת בחירות.

רק שתי מדינות התייצבו למען הרפובליקה

התקדמות הפשיזם באירופה וחשיפת פשעיהן של גרמניה הנאצית ואיטליה הפשיסטית בספרד, קוממו רבים באירופה וביבשות אחרות. פעילים וחברים במפלגות הפועלים תמכו בצורה פעילה ברפובליקה. איסוף כספים, מגביות, רכישת ציוד רפואי ואמבולנסים היו לפעילות שגרתית של האיגודים המקצועיים בארצות רבות במהלך כל שנות מלחמת האזרחים. גם ההסתדרות, בימים ההם "ההסתדרות הכללית של העובדים בא"י" ערכה מגבית צנועה ומספר אירועים פומביים לאיסוף כספים למען כוחות הרפובליקה. יצוין שרק שתי מדינות תמכו בצורה פעילה במאבק הרפובליקה הספרדית נגד הפשיזם: ברית-המועצות ומקסיקו.

אך התרומה הגדולה ביותר למערכה האנטי-פשיסטית לא הייתה חומרית: בנובמבר 1936 צעדו מתנדבי הבריגדות הבינלאומיות לראשונה ברחובות מדריד. אמנם אל הבריגדות הגיעו רבבות מתנדבים בעלי השקפות עולם שונות, אבל הפעילים הקומוניסטים בלטו בין לוחמיה ומפקדיה. האינטרנציונל הקומוניסטי (הקומינטרן) והמפלגות הקומוניסטיות של צרפת וספרד מילאו תפקיד מרכזי בהקמתן.

“זוכרת”: גירוש אחרוני התושבים הפלסטינים מכפר סנטורה ב-1948 (צילום: בנו רותנברג / הספרייה הלאומית)

“זו הדרך” ממליץ על כותרים שפורסמו מאז ראש השנה

עשרה ספרים לקריאה בחג

היהדות האורתודוקסית, הפונדמנטליזם המשיחי היהודי, כיבוש השטחים וסרבנות, לרבות מלחמת עזה שפרצה ב-2023.

מחזות אלה משקפים את תפיסת עולמו של המחבר: על התיאטרון הישראלי לגלות מעורבות רבה יותר בשיח החברתי-פוליטי. על התיאטרון להשתתף בגיבוש ערכיה של החברה הישראלית מנקודת מבט הומניסטית, מבוססת אמפתיה לאדם באשר הוא אדם, החותרת לעשות עימו צדק. זאת בתקווה שלמרות שהשפעת התיאטרון על צופיו מועטה, היא בכל זאת קיימת, ויש בה תרומה להתפתחות האדם והחברה.

קריאה ביקורתית בזיכרון השואה

“זוכרת” היא המילה הראשונה בציווי המקראי לזכור את העבדות כנקודת מוצא של היהודים: “זוכרת כי עבד היית בארץ מצרים”. “זוכרת, חמש קריאות ביקורתיות בזיכרון השואה”, הוא ספרו של פרופ' עמוס גולדברג (האוניברסיטה העברית) שפורסם בהוצאת רסלינג, בו הוא ממשיך מסורת זו ביחס לזיכרון השואה. גולדברג מתרגם זאת למחשבה פוליטית ומוסרית מקיפה הנוגעת בעיקר ליחסים שבין ישראלים ופלסטינים. הספר כולל חמישה פרקים, בכל אחד מהם נבחן באופן ביקורתי מושג מפתח בזיכרון השואה באמצעות קריאה רב-תחומית. ספרו של עמוס גולדברג מבקר את תפיסת השואה הרווחת בישראל כמעודדת זהות מדירה וקורבנית, אשר מכחישה את אסונם של הפלסטינים.

מבקשי מקלט, מהגרים ופעילים

על הספר “צולול” של גולי דולב-השילוני פרסמנו בהרחבה בחודשים האחרונים ב“זו הדרך”. הספר עוסק בקהילת מבקשי המקלט האיתראית בדרום תל אביב, ובקשרים ובמתחים בינה לבין אילי הנדל“ן והפעילים החברתיים הנאבקים למען זכויות הפליטים ומהגרי עבודה. “צולול” (בתיגרנית: משוגע, מעורער) פורסם בהוצאת פרדס.

מדי חצי שנה, בגיליונות “זו הדרך” המורחבים המתפרסמים לרגל ראש השנה ופסח, ממליצה המערכת על ספרים מובחרים. זו אינה רשימה ממצה, כמובן, ישנם עוד רבים וטובים שפורסמו בשפה העברית, אבל בהחלט רשימה ראשונית.

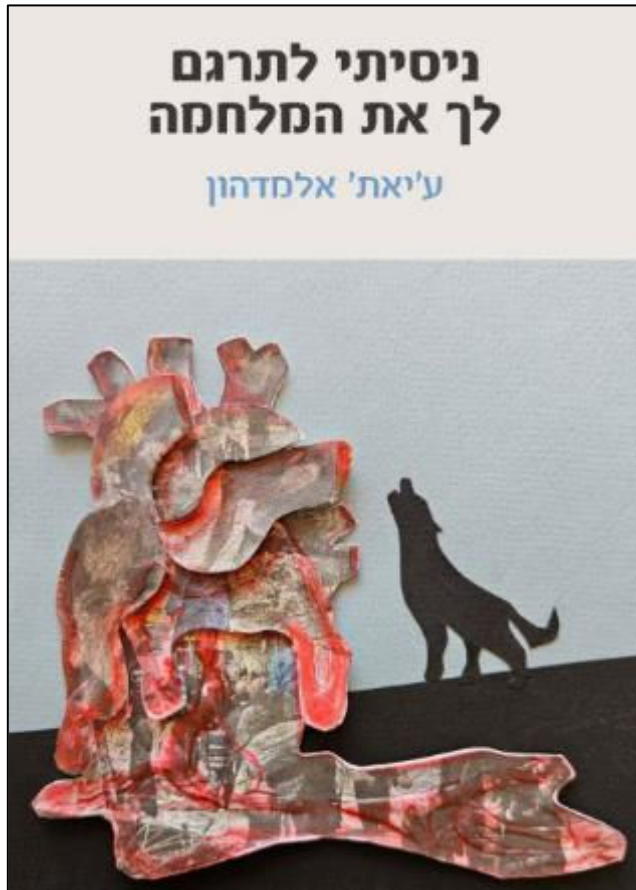
תרגום חדש לכרך השני של “הקפיטל”

בגיליון המורחב לראש השנה כתבנו על אודות המהדורה החדשה של “מניפסט המפלגה הקומוניסטית” מאת קרל מרקס ופרידריך אנגלס שראה אור לראשונה בלונדון ב-1848. בחיבורם סיפקו השניים ניתוח מהפכני של החברה והכלכלה הקפיטליסטיות ובחנו כיצד הבעלות והקניין הפרטי מעצבים את יחסי הכוחות החברתיים. את התרגום החדש פרסמה הוצאת הקיבוץ המאוחד – ספרית פועלים. באותה הוצאה פורסם במרס האחרון הכרך השני של “הקפיטל” מאת מרקס, בתרגומו של יצחק מן. זאת לאחר שההוצאה הקודמת, מ-1954, אזלה מזה שנים רבות.

“הקפיטל – ביקורת הכלכלה המדינית” נותר עד היום הביקורת היסודית, המפורטת והמעמיקה ביותר של השיטה הקפיטליסטית. אמנם דברים רבים השתנו מאז ימיו של מרקס, אבל יסודות השיטה נותרו במלוא תוקפם: שכירים עדיין מייצרים בעבודתם את ההון; ההון הניצב נגדם שולט בהם ומנצל את כוח עבודתם לשם הפקת הון נוסף. לכן הדין של מרקס בקפיטליזם רלוונטי היום כפי שהיה במאה התשע-עשרה, ומבחינות מסוימות הוא אפילו רלוונטי יותר בימינו.

האסופה של המחזאי מוטי לרנר

הוצאת כרמל פרסמה בשני כרכים אנתולוגיה של שישה עשר מחזות שכתב המחזאי מוטי לרנר בשלושת העשורים האחרונים. רובם הוצגו בתיאטרונים בארץ ובעולם. מחזות אלה עוסקים בסוגיות עקרוניות שנדונו בשיח החברתי והפוליטי בישראל: משפט קסטנר, משפט איימן, מלחמת יום הכיפורים, רצח רבין, הסתגרות החברתית והרוחנית של

עטיפת קובץ השירה של ע'יאת' (צילום: סדרת מכתוב / הוצאת פרדס)

משוררות בארה"ב בשנות ה-60 וה-70

אם בשירים עסקינן, המלצת קריאה נוספת היא הקובץ "הסיכוי הפראי לחיות" בעריכת ריקי טראום שיצא לאור בהוצאת הקיבוץ המאוחד ספריית פועלים. האנתולוגיה מפגישה עשר מהמשוררות האמריקאיות הבולטות והחשובות של שנות ה-60 וה-70 הסוערות של המאה ה-20. יוצרות אלה היו גיבורות תרבות ונדבך משמעותי במאבק למען זכויות אדם ובתנועה הפמיניסטית. לדברי העורכת טראום: "משוררות אלו האמינו בפוטנציאל העצום הטמון בשירה וביכולתה לאתגר ואף לשנות את המציאות; במידה רבה, הן קיבלו על עצמן לעצב את השפה, התודעה וההוויה הערכית והאתית של בנות ובני דורן. שירתן התמודדה עם סוגיות גזעיות, מגדריות, מעמדיות ואסתטיות, חשפה את המנגנונים הציבוריים והאינטימיים ביותר המקבעים אי-שוויון, אפליה גזעית, דיכוי ותפיסת עולם שמרנית, ואף העזה וניסחה את השינוי החברתי המתבקש". בספר מכונסות יצירות של אדריאן רייץ, לוסיל קליפֶטון, אודרי לורד, ברברה גֶסט, ג'ון ג'ורדן, דניס לְבֶרטוב, פְּרֶנְדֶט מאייר, אן ולדמן, סוניה סאנצ'ז ודיאן די פְּרימה.

הכלה של המדינה

עוד בשירה: "הכלה של המדינה", ספרה השלישי של המשוררת והציירת לריסה מילר. הספר ראה אור בברחש – קהילת יוצרים ספרותית לאימסחרית המוציאה לאור ספרים. הקימו אותה ב-2016 המשוררים ערן הדס ודניאל עוז על מנת לייצר בימה לשירה לא-לירית ולקומיקס אלטרנטיבי. ב-2022 יצא לאור ספרה השני של מילר, "פירה", אף הוא בהוצאת ברחש.

יוסי אבו

מסע אל מקורות ההפיכה המשטרית

עורך הדין מיכאל ספרד פרסם באחרונה בהוצאת קרן ברל כצנלסון את הספר "כיבוש מבית - מסע אל מקורות ההפיכה המשטרית". ספרד כתב בספרו: "רצייתי לשרטט איך עשורים של דיקטטורה ישראלית כלפי הפלסטינים יצרו דינמיקה שהובילה את מדינת ישראל מקריית ארבע, מקדומים ומפני חבר אל האיום הממשי שפרץ לחיינו בראשית 2023: הפניית הגיליוטינה האנטי-דמוקרטית פנימה והחלת מבנה חוקתי חדש וטוטליטרי שידכא את הישראלים כולם, גם היהודים שבהם. ואז הגיע שבעה באוקטובר. לרגע נראה לי שדבר מהעולם הקודם לא רלוונטי, אבל עם הזמן הבנתי שזה לא נכון. הכול עדיין רלוונטי".

האמריקניזציה של הימין בישראל

"האמריקניזציה של הימין בישראל" היא אסופת מאמרים (12 פרקים), שפרסמה הוצאת אוניברסיטת תל-אביב. המאמרים סוקרים את ההשפעה על ישראל של ארגונים, תורמים ורעיונות שמרניים בימין האמריקאי בעשורים האחרונים. בין השאלות שהספר דן בהן: מאיפה הגיח לפתע פורום קהלת לחיינו? מי הם התורמים והארגונים היהודיים-אמריקאיים שסייעו לעצב את ההפיכה המשטרית או לנסח את "חוק הלאום"? עד כמה ובאיזו דרכים משפיעים אוונגליסטים, ניאו-שמרנים וליברטריאנים אמריקאיים על ישראל? מה תפקידם של רעיונות שמרניים תוצרת ארצות הברית בעיצוב חייה הפוליטיים, החברתיים, התרבותיים והכלכליים של מדינת ישראל כיום? הספר מוקדש לזכרו של ד"ר חיים כצמן, חוקר פורץ דרך ואחד מהכותבים באסופה, שפעל נגד הכיבוש והיה חבר באקדמיה לשוויון. כצמן נרצח ב-7 באוקטובר בכיתו בקיבוץ חולית.

אמנות בצל הכידונים והמחאה

ד"ר רונית טל סולטן מחברת הספר "מכחולים בצל גנרלים, אמנות מחאה בארגנטינה, 1976-1983", שראה אור באחרונה בעברית ובספרדית בהוצאה עצמית בתמיכת אוניברסיטת בן גוריון, נרצחה אף היא בקיבוץ חולית יחד עם בן זוגה. ימים אחדים לפני מתקפת הטרור ב-7 באוקטובר, קיבלה טל סולטן מאוניברסיטת בן גוריון אישור לעבודת הדוקטורט שלה. הספר הוא עבודת המחקר שהגישה לשם קבלת התואר דוקטור. טל סולטן חקרה את כוחה של אמנות המחאה בארגנטינה בתקופת הדיקטטורה הצבאית הפרו-אמריקאית. מחקרה מדגיש את החשיבות הנודעת לפעילות אמנותית ככלי להתנגדות ולשינוי חברתי במשטרי דיקוי. הוא מעניק תובנות חשובות לגבי מקום האמנות במאבקים חברתיים.

ניסיתי לתרגם לך את המלחמה

"ניסיתי לתרגם לך את המלחמה" הוא קובץ שירה של ע'יאת' אלמדהון, משורר פלסטיני-סורי יליד 1979. הספר פורסם בסדרת מכתוב. התרגום של דניאל בהר, עריכת תרגום של פרדוס חביב אללה, עורכת לשונית אמירה בנימינינבו והעריכה של שהם סמיט. את הקובץ כינו "מניפסט שירי" על פליטות שנע בין שאלות על המולדת, המצב בסוריה והגולה הערבית באירופה. בקובץ מבחר משיריו המתורגמים בפעם הראשונה לעברית.

"הגלות בשוודיה הביאה לתמורה פנימית וסגנונית בשירת אלמדהון, שניתן לאפיינה במילת המפתח 'סכיוזופניה' או 'פיצול אישיות', ככותרתו של אחד השירים המרכזיים בספר זה. מצד אחד הוא התקרב לתרבות האירופית שבתוכה חי, אך מצד שני דוחה גופו בשאט נפש את האפשרות להישלל ולצמוח מחדש כאדם וכאמן אירופי", כתב בהר באחרית דבר.

הקולנוע ההודי בשירות הלאומנים

הכוונת של תעשיית הקולנוע. סרט שהציג אותם כתומכי וכמממני טרור, זכה לא רק בהצלחה מסחרית אלא גם בתמיכה גלויה מצד בכירים במפלגת השלטון והוקרן ביוזמות ממשלתיות. הפופולריות של סרטים כאלה אינה נשארת בגבולות האמנות. היא משפיעה על השיח הציבורי, מחזקת מגמות של קיטוב ודה-הומניזציה, ולעיתים אף תורמת ללגיטימציה של אלימות. הקולנוע הפופולרי הופך בדרך זו שחקן פעיל בעיצוב תודעה לאומנית.

קולנוע הודי אחר

בעוד שבוליווד מקדמת בשנים האחרונות נרטיב לאומני אחיד, דווקא בדרום הודו – בטאמיל נאדו ובקרלה – אפשר למצוא קולנוע שמציע כיוון אחר. בטאמיל נאדו, הקשר בין קולנוע לפוליטיקה הוא עמוק וייחודי. לא מעט פוליטיקאים מקומיים צמחו בתעשיית הסרטים, ושימשו פה לתנועות דרווידיות חילוניות שהתנגדו להינדואיזם ובמיוחד לאפליה על בסיס קאסטות ולעליונות התרבותית של המרכז ההינדי. הקולנוע המקומי אינו משרת את הקו המרכזי, אלא את ההתנגדות לו. הסיפורים שהופקו בשפה הטאמילית עסקו בזהות, בצדק מעמדי, במאבק באפליה מערכתית – ולא פעם גם בביקורת ישירה על המנגנון השלטוני המרכזי.

גם בקרלה, שם המפלגה הקומוניסטית בשלטון, ממשך הקולנוע להציג תמונה מורכבת של החברה: הופקו סרטים על אודות קונפליקטים אתניים, פערים מעמדיים, יחסי דת ומגדר. לא מדובר בקולנוע מגויס לשמאל או לקו פוליטי מסוים, אלא בכזה המתעקש לא לוותר על נקודת מבט ביקורתית. לעיתים זו ביקורת על הדת, לעיתים על המסורת, ולעיתים גם על השמאל עצמו. אך בניגוד לבוליווד, נובעת הביקורת ממקום של חשיבה פוליטית ולא של ביטול אידיאולוגי.

ההון והשלטון מגויסים לתרבות

הקולנוע ההודי המרכזי ממחיש בעשור האחרון את השילוב ההדוק בין ההון לשלטון ביצירת מנגנון תרבותי מגויס. ההשקעות הגדולות, התפוצה הרחבה והתכנים הפוליטיים אינם מתקיימים בחלל ריק – הם פועלים יחד ליצור תודעה שתשרת את יציבותו של סדר שמרני, לאומני והינדואי. זו מערכת אידיאולוגית שבה התרבות אינה מבקרת את הכוח, אלא משתלבת בו: משחזרת את נרטיבו, מאשרת את שליטתו, ומסייעת לו להציג כל ביקורת כאיום על האומה. בתוך מציאות כזו, מחיקת השמאל אינה רק פוליטית – היא גם תרבותית.

אבל המציאות בהודו רחבה ומגוונת מהנרטיב שמוכתב מבוליווד ומניו דלהי. בדרום הודו – בטאמיל נאדו ובקרלה – חי ובוטע קולנוע אחר: לא שולי, לא מרוסן, אלא מושרש, ביקורתי ומודע היטב להקשרים הפוליטיים שבתוכם הוא פועל. זה קולנוע הממשיך לעסוק בעקביות בשאלות של דיכוי, של שליטה, ושל מאבק כחלק ממסורת תרבותית המסרבת להשלים עם הסדר הקיים. במציאות בה הופכת התרבות כלי של הגמוניה, עצם קיומו של קולנוע ביקורתי כזה הוא הוכחה לכך שהמאבק והשמאל לא נמחקו מתודעת הציבור.

עידן סלוצקר

ראש ממשלת הודו, נרנדה מודי, מכבד בפרסום של איגוד יוצרי הקולנוע ההודים (צילום: איגוד יוצרי הקולנוע ההודים)

בהודו, הקולנוע הוא חלק בלתי נפרד מהמרחב הציבורי, התרבותי והפוליטי. תעשיית הסרטים ההודית – מהגדולות בעולם – אינה רק מקור לבידור, אלא גם כלי משמעותי בעיצוב תודעה והשפעה חברתית. שחקני קולנוע הפכו דמויות פוליטיות מרכזיות, וכמה מהם אף נבחרו לתפקידי הנהגה. הסרטים זוכים בהפצה מסיבית ובעיסוק ציבורי נרחב. דבריהם של השחקנים הפופולריים בהודו לעיתים נחשבים יותר ממילותיהם של פוליטיקאים. בעשור האחרון, ובעיקר מאז עליית BJP לשלטון, הקולנוע ההודי המרכזי הוא זירה פוליטית בה מתנגשים ערכי הלאומנות והדת של השלטון המרכזי עם ערכים כמו שוויון, לאומיות חילונית ושוויון מגדרי.

את הכתבה בחרתי לכתוב אחרי שנחשפתי לסדרת הפשע בחדש האחרון. הסדרה, המתרחשת בבנגל המערבית, מדגימה את תהליך הדה-לגיטימציה של השמאל בתרבות הפופולרית. יש בה שימוש גלוי בדימויים קומוניסטיים – דגלים אדומים, סיסמאות מהפכניות – לא לשם דיון היסטורי או להעברת מזג התקופה, אלא כדי לקשור אותם בשחיתות, בפשע ובריקבון מוסרי. המשטרה מוצגת ככוח מוסרי, בעוד שהדמויות המזוהות עם השמאל המקומי הן אלימות, ציניות ומושחתות.

העיוות הזה משרת נרטיב פוליטי ברור. הוא אינו מציג את השלטון הקומוניסטי בבנגל המערבית (השלטון הקומוניסטי הממושך בעולם, שנבחר שוב ושוב באופן דמוקרטי) כפי שהוא: פרויקט שלטוני ארוך שביסס מערכת חינוך ציבורית, רפורמות קרקע ורווחה וזכה בתמיכה ציבורית אדירה לאורך תקופה ארוכה – מציג הסרט את ההיסטוריה השמאלית של בנגל המערבית כמקור לריקבון פוליטי. עמדה זו תואמת את הקו של השלטון המרכזי בראשות נרנדה מודי (מכהן מאז 2014), אשר פועל במכוון לשחיקת הלגיטימיות של השמאל ההודי.

מגמה הזו שולטת גם בסרטים כמו The Kashmir Files, Uri, ו-Tanhaji. אלה כוללים שכתוב ברור של ההיסטוריה ההודית בתור הינדוצנטרית והצגת המוסלמים בה כאויבים. בסרטים שעניינם הזמנים המודרניים, מוצגים הצבא והמשטרה ככוחות הגנה ואילו המוסלמים והשמאל – כאויבים מבית. גם האקדמיה והאינטלקטואלים נמצאים על

חמש תערוכות מומלצות לחול המועד

מאוכל. בעבודה אחרת מציגה קייס את עצמה אוחות בסיר אלומיניום ומחפשת מזון. התערוכה כוללת ביקורת על מצבם הנורא של תושבי עזה בעקבות המלחמה.

הסביבה והאדם בדיזנגוף סנטר

במקום לא ממש צפוי, בדיזנגוף סנטר שבלב תל-אביב, נפתחה ביום ראשון השבוע (6.4) הביאנלה ה-2 לאמנות סביבתית תחת הכותרת "50 מעלות בצל". התערוכה מוצגת ברחבי המרכז המסחרי הענק וכוללת 13 מיצבים ענקיים, עבודות וידאו, אנימציות ותערוכות המתייחסות לסביבה בשנת 2025. העבודות מזמינות לחשוב מחדש על הקשר בין האדם, העיר והטבע. מדי יום בשעה 18:00 ובימי שישי בשעה 12:00 יוצאים משער 3 סיורים בתערוכה של כשעה ללא תשלום וללא הרשמה מראש.

בחולון: חייהם של פועלי חקלאות

יונתן עומר מזרחי עוקב ומתעד בשנים האחרונות את חי הפועלים התאילנדים בחקלאות בעוטף עזה. הפועלים מקיימים קהילת מהגרים בסביבה הרחוקה אלפי קילומטרים מבתיהם. עבודת האדמה באזור זה, שבעבר ביצעו פועלים פלסטינים מעזה, ובעבר הרחוק עוד יותר - חקלאים ישראלים, תלויה בעשורים האחרונים במהגרי עבודה. התערוכה "בס בבלון" העוסקת בתיעוד קולנועי של חקלאים תאילנדים בדרום ישראל מוצגת כעת (ועד 19 באפריל) במרכז לאמנות דיגיטלית של חולון, רחוב האמוראים 4.

יוסי אבו

שבוע שיר / לריסה ביכלר

מדעים מדויקים / סתיו אתלן

לְאֶלֶל מְשֻׁלָּחַן הַהֲרָגָה
 לְהַגִּיד שֶׁהַפֶּתַח אֵינָנוּ מְדַע מְדִיק
 אֶלֶּא אֲגָגָת יְצָרִים כְּרוּכָה בְּחִבְלֵי לְדָה
 לְצִקָּת בּוֹ אֵין
 עַד שֶׁכָּל הַכָּאֵב נִהְיָה אֲרָעִי
 וְלְמִרְוֹת הַפֶּל
 הַנְּשָׁמָה טְהוֹרָה.

עבור רבים חול המועד פסח הוא פרק זמן לחופשה, למנוחה ולטיול. מערכת "זו הדרך" ממליצה על עשרה ספרים לקריאה (עמ' 12-13) ועל חמש תערוכות העשויות להעניק משמעות נוספת לטיולים.

אמנות אפריקאית בחיפה

במוזיאון חיפה לאמנות (שבתאי לוי 26) נפתחה (3.4) התערוכה "קול אפריקה: האוסף האפריקאי נחשף מחדש" (ר' צילום). האוסף, הכולל כאלף פריטים אתנוגרפיים מאפריקה, נותר נסתר מעיני הציבור במשך שלושים שנה. פריטי האוסף הם תרומתם של אספנים נלהבים ושל תורמים מסורים מרחבי העולם, אשר חקרו ללא ליאות תרבויות ואזורים במרחבי אפריקה.

האוצרת דורית שפיר מסרה: "עבודות אלה הוצגו בעבר במוזיאון לאתנולוגיה של חיפה, שנוסד בתחילת שנות ה-50 של המאה ה-20 ושכן ברחוב ארלוזורוב עד שנת 1995. התערוכה 'קול אפריקה' שבה ומעניקה קול ליצירות אלה וקוראת לצופים לצלול לתוך התרבויות המגוונות והתוססות של אפריקה". בתערוכה מתקיימים סיורים מודרכים ואירועים תרבותיים שבמרכזם אפריקה ותרבותה העשירה.

חומרי בעירה במוזיאון על התפר

בין ארבע התערוכות המצוינות המוצגות כעת במוזיאון על התפר הירושלמי (רחוב חיל ההנדסה 4), אנו ממליצים על "חומרי בעירה" של האמנים: גסטון צבי איצקוביץ, דגנית ברסט, יאיר חובב, רונית צתרי, מחמוד קייס, יעל רוכמן, אריאל שלזינגר ורחן שפירא, שאצרה ד"ר שיר אלוני יערי. בתערוכה יצירות מוכרות וכאלה המוצגות לראשונה.

מושג האש בתרבות הישראלית, כותב חוקר האמנות גדעון עפרת, "הוא דימוי עומק". הוא מלוכה במיתוס הסנה הבעור, באש המזבח ובאש העקידה, בטרואמת העיירה הבוערת ובשואת המשרפות, בתוגת אש התמיד, באוד המוצל ובנר ה"זכור". הוא מלווה באתוסים הדתיים והלאומיים של מדורות ל"ג בעומר, בקומיזיצים ובכתובות האש של תנועות הנוער, בטקסי הדלקת המשואות, בשרפות ביערות, בתימרות העשן של המלחמות, בתבערות האינתיפאדות, ובאש הזרה שמאכלת בתים, יישובים ובני אדם.

הסעודה האחרונה באום אל-פחם

הגלריה לאמנות אום אל-פחם מציגה אשכול תערוכות של אמנים ערבים ויהודים. התערוכה "הסעודה האחרונה" מאת סובחיה חסן קייס מזמינה לחקור יצירות מרתקות המגשרות בין אירועים היסטוריים למציאות עכשווית. ביצירה המרכזית שלה מתוארים שנים-עשר ילדים סביב שולחן ריק

המאחזים משתלטים על הגדה

הקיימת וארגון אמנה של ההתנחלויות. יצוין שעמותות המתנחלים גם זוכות בהטבות מס. "הממשלה מארגנת, מאבטחת ומממנת את הגירוש השיטתי של הפלסטינים כחלק ממדיניות סדורה וגלויה של סיפוח דה פקטו, שבמסגרתה כל האמצעים כשרים – ואת חלקם חשפנו בדו"ח", נמסר משלום עכשיו. עם פרסום הדו"ח מסר ח"כ עופר כסיף (חד"ש): "אלה לא קומץ עבריינים שוליים. אלה מיליציות טרור מאורגנות וממומנות בידי ממשלת הים, הגזע והזוועות. במיליציות טרור פשיסטיות נאבקים, לא שרים שירי אחדות ופיוס".

דו"ח חדש, שפרסמו השבוע שלום עכשיו וכרם נבות, חושף כי המתנחלים המתגוררים במאחזים בשטחים הפלסטיניים הכבושים השתלטו על 14% משטחי הגדה המערבית. לפי הדו"ח, מאז קיץ 2022 הוקמו יותר מ-70 מאחזים חדשים, אשר שולטים כיום, לדבריהם, על 786 אלף דונם.

תחת הכותרת "השומרונים הרע", מוסיף הדו"ח כי בשנים האחרונות יותר מ-60 קהילות פלסטיניות גורשו באלימות בידי מתנחלים בסיוע של חיילי הכיבוש. המתנחלים עושים שימוש בעדרי צאן ובבעלות בפועל על שטחים נרחבים כדי למנוע גישה של פלסטינים לאדמותיהם. המחברים מוסיפים כי למעלה משליש מהשטחים שבשליטת המאחזים הם בבעלות פרטית פלסטינית. "לא רק שהמדינה לא עוצרת את הטרור המתנחלי, אלא שהממשלה עושה יד אחת ואף מממנת את המיליציות המשיחיות והאלימות המבעירות את השטחים. המטרה שלהם אחת והיא חזון אימים לישראל – סיפוח הגדה המערבית", נאמר.

במסגרת הדו"ח נערך ניתוח של כספי הציבור "המתדלקים את הטרור המתנחלי שמציף את השטחים": 54 מיליון שקל למאחזים במסווה של "ביטחון", 30 מיליון שקל ל"ספורים" בשטח ועוד מיליונים רבים תחת הסעיפים "מרעה, חקלאות וייזמות". מקורם של כל הכספים בתקציב המדינה, הקרן

חד"ש ותנד"י

עצרו את התוקפנות על עזה

הפגנה ערבית-יהודית נגד המלחמה

יום חמישי 10.4 | 16:00 | צומת ראס עאמר, טירה-טייבה
יום שישי 11.4 | 13:00 | כיכר אונסק"ו, חיפה

חד"ש עובדים

מעמד העובדים - מבעיות לפתרונות הרצאה של יו"ר חד"ש בהסתדרות

עזיז בסיוני

יום שני 14.4 | 19:00 | אחד העם 70, ת"א

מק"י וחד"ש

מזמינות את הציבור הרחב

להפגנות ה-1 במאי

ת"א - יום שישי 2.5 | 13:00 | גן מאיר
ההפגנה המרכזית בנצרת - יום שבת 3.5

לקוראי ולמפיצי 'זו הדרך'

הגיליון הבא, מספר 16, יראה אור ביום ד', 23.4
חג חירות שמה,
מערכת 'זו הדרך'

השבוע לפי איתי בנימיני

זו הדרך ברשתות החברתיות

zoha.org.il

וואטסאפ

טוויטר

פייסבוק

אינסטגרם

טלגרם

